

Landskap: Upptecknat av: Olofsson, Anton, Folksk.
Härad: Adress: Halmstad
Socken: Berättat av Gullander, Ester, Fru
Uppteckningsår: 1920. Född år 1890 i

Uppteckningen rör Om kungen, som aldrig sade: "Det var lögn!"
Lasse Ryde.

2/38.

2138

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44

Aa 882

Om kungen, som aldrig sade: "Det var lögn."

Det var en gång en kung, som bodde i ett land långt borta. Han hade en son och en dotter. Därför att han hade en son, var det tydligt, att han inte alltid kunde få behålla sin dotter. Ty om det kom en prins och vann henne, så måste hon följa med denne bort till främmande land. Men kungen älskade sin dotter så mycket, att han inte ville ha henne bortgift. Därför sade han, att endast den skulle få prinsessan, som kunde komma honom att säga: "Det var lögn." Han brukade nämligen aldrig använda det uttrycket, utan när det berättades något otröligt, så sade han på sin höjd: "Det var konstigt" eller "Det var bra märkvärdigt."

Många var de, som kom och friade. De försökte ljuga för kungen och övade upp sig, så att de hade mycket otroli-

Skriv endast på denna sida!

ga historier att berätta, men han svarade bara: "Det var bra märkvärdigt."

Tiden gick, och prinsessan blev allt vackrare och allt flera var det, som kom och friade och ljög. Men ingen lyckades överlista kungen, och han var glad över, att han fick behålla sin dotter.

Så var där en pojke, som hade en åsna, på vilken han red från marknad till marknad och handlade. Det var en glad och fantasifull pojke, och han kunde svarva ihop de mest befängda historier. Han fick höra talas om villkoret, som var uppsatt för den, som tänkte vinna prinsessan, och han tyckte, att det skulle vara en lätt sak att få kungen att säga: "Det var lögn." Han gick upp till slottet och bad att få tala med kungen och berätta en historia för honom. Kungen kom, och pojken började berätta:

"Det var en kväll jag var ute och red på min åsna och skulle till marknaden. Jag hade ridit hela dagen och tyckte, att det var lämpligt att stiga av och vila. Månen sken så vackert. Så bröt jag av en pilkäpp och stack i marken och band åsnan vid den. Pilar växer ju, som Hans Majestät vet, mycket fort, och den där pilen växte och växte, så att den om en stund växte ända upp till månen." - "Det var konstigt", sa kungen. - "Som jag satt där", fortsatte pojken, "funderade jag på att klättra upp till månen och

se, hur där såg ut. Ja, tänkt och gjort, jag klättrade upp, och där var mycket märkvärdigt att se. Men så kom jag att tänka på, att jag skulle till marknaden dagen därpå och började se efter pilkäppen, på vilken jag skulle klättra ner igen. Men kan hans Majestät tänka! Åsnan hade ryckt upp pilekappen, så att den fallit. Hur skulle jag nu bära mig åt för att komma ner? Men som jag nu gick där och spankulerade, fick jag se en hög havreagnar ligga i en krok på månen." - "Det var mycket konstigt," sa kungen. - "Jag tänkte: "Här kan jag sno mig ett rep", och det gjorde jag också, men det räckte inte långt. Jag fick skära av däroppe och skarva i därnere." - "Det var märkvärdigt", sa kungen. - "Men så kom jag så småningom så långt, att jag tyckte det kunde vara lagom att hoppa ner. Jag släppte repet och hoppade ner, men då kom jag med huvudet mot ett berg, så att huvudet blev sittande i berget." - "Det var mycket märkvärdigt", sade kungen. - "Ja, så måste jag springa bort i en bondgård och låna ett järnspekt för att bryta loss huvudet. När jag kom tillbaka med järnspektet, stod där en varg och åt av ~~min~~ huvudet. Då kan Hans Majestät förstå, att jag blev både arg och förskräckt och slog till vargen med spektet, så den tappade ett brev." - "Nå, vad stod det i det brevet?" frågade kungen. - "Jo, i det brevet stod, att Hans Majestäts farfar hade varit hönsvaktare hos min mormor." - "Det var lögn", sa kungen. - "Då är också prinsessan min," svarade pojken.

Lasse Ryde.

Lasse Ryde var ute och vandrade en natt i Östergötlands bygder. Det var själva julnatten. Så fick han se, att där var tänt i en kyrka. Då tänkte han: "Det var bra, nu har de börjat julotta. Där är naturligtvis lite varmt, då ska jag gå in där." Han såg att kyrkan var full av folk. Men när han kom in, släcktes alla ljusen och där blev ett fasligt schasande runt omkring honom. Han försökte komma ut igen, men när han kände efter i dörren, var den låst. Han undrade vad det var för folk i den församlingen, som rusade ut så där. Han gick därinne och ilsknade upp sig och svor och dundrade. Han kunde ju inte komma ut, och skunt var det i kyrkan. - Det var de dödas julotta han kommit till, men det visste han inte.

Det led emellertid mot morgonen, då vanligt

Skriv endast på denna sida!

A 326

folk skulle ha sin julotta. Då kom klockaren för att stämma orgeln. Han fick höra det fasliga oväsendet och gick till prästen och sade, att det spökade i kyrkan. Prästen tog en bok med sig och började läsa utanför kyrkdörren för att mana bort otyget, som väsnades därinne. Då förstod Lasse Ryde, att det var över honom de läste. Men då ropade han: "Inte behöver ni läsa över mig, men väl behöver ni läsa över era elementskade församlingsbor, som springer av kyrkan, innan prästen har sagt amen och låter mig bli innelåst." Då öppnade de, för de förstod, att det var en mänsklig varelse. När så Lasse Ryde talat om för dem sitt äventyr, förstod de alla tre, att han varit på de dödas julotta. Men han blev inte rädd för det. Det fanns över huvud taget ingenting, som han var rädd för.

Så frågade de honom, om han vågade sova en natt på den gamla herregården. Lasse Ryde undrade, hur det var där, och då sade de, att det var en herregård, på vilken ingen vågade sova, eftersom de blev ihjälrivna. Herregården var visserligen vacker och stor, men där användes endast några rum till huggebod och snickareverkstad, och dessutom fanns där hönshus. Herremannen hade måst bygga ett litet hus bredvid och var mycket ledsen över att han inte kunde använda sin fina byggnad. Han hade emellertid en vacker dotter, och henne hade han lovat bort till den, som kunde köra bort spökerna. Den skulle få henne till äkta.

De frågade nu Lasse Ryde, om inte han ville försöka sig på det där. Han svarade, att han nog ville pröva på och sova där en natt. Men han tyckte, att det var kusligt att vara alldeles ensam. Måne det inte fanns någon, som ville göra honom sällskap? Jo, klockarens dräng var livad för att vara med. Inte heller han brukade var rädd, bara han hade någon med sig.

På kvällen gick Lasse Ryde och klockardrängen upp till herregården. De tog in lite ved att elda med och satte sig sedan att språka, för att tiden skulle gå i förväntan på vad som skulle komma. Som det var rätt kallt, måste de lägga mycket i ugnen, och framemot tolvtiden var veden slut. Klockaredrängen gick då ut för att hämta mer på vedbacken. Men han kom inte tillbaka. När Lasse Ryde hade väntat en stund, tog han en vedbrand och gick ut för att se. Då låg drängen ihjälriven på backen. Lasse Ryde tyckte, att det var kusligt, men han tog en famn ved och gick in och lade på elden. Därefter gick han in i hönshuset och tog en höna, på vilken han vred huvudet av, och så började han plocka hönan för att ha något att göra.

När han suttit en liten stund, knackade det på dörren. Lasse Ryde öppnade själv. Då stod där en likkista upprätt utanför dörren. Lasse Ryde drog sig lite baklänges, och likkistan hoppade in i rummet. Men Lasse Ryde tänkte: "Här får man inte vara rädd." Han slet locket av kistan, och då var där en

gammal man i densamma. "Varför ligger du inte, där du ska ligga, och vad hoppar du här efter?" frågade Lasse Ryde. "Jo", sa den gamle mannen i kistan, "jag har gjort så mycket ont, att jag inte får vila, förrän det är gottgjort. Jag lurade från den fattiga änkan bortom skogen hennes jord och hennes enda ko. Men jag har tre tunnor guld, som står nere i källaren vid den södra väggen, och ingen vet om dem. Av dessa ska du ta och ge änkan och hennes barn den ena. En ska den nye ägaren till herregården ha, och den tredje tunnorna får du för ditt besvär. Vill du ställa om detta, så ska jag aldrig komma hit mer?" Jo, det lovade Lasse Ryde. Så satte han locket på kistan och denna hoppade ut.

Lasse Ryde lade nu mera ved på elden och fortsatte att plocka hönan. Men rätt som det var knackade det på dörren igen. Lasse Ryde tänkte, att något värre kunde det inte vara än det, som nyss varit hos honom, och därför ropade han: "Stig in!" Då öppnades dörren och in kom själve Skam i egen hög person med bockfot och långa klor på fingrarna. "Jaså, är det ni", sa Lasse Ryde, "då är det väl ni, som har rivit ihjäl drängen för mig?" - "Jag kunde inte hjälpa det, han kom i min väg", svarade Skam, "men kanske jag får hjälpa till att plocka hönan?" fortsatte han. - "Jo, men du har för långa naglar. Jag har en inrättning här, som är alldeles utmärkt att klippa naglar med", sa Lasse Ryde och pekade på hyvelbänken. Så satte Skam fingrarna i skruv-

ställningen, och Lasse Ryde klämde till allt hårdare och hårdare. Då förstod Skam att det måste vara något bedrägeri och bad, att han för all del måtte få bli fri. "Tror du inte, att det gjorde ont, när du rev ihjäl drängen?" frågade Lasse Ryde. "Du slipper inte lös, förrän du skriver under på ett kontrakt, att du aldrig mer kommer hit." Det gick Skam med på, men han ville likväl för egen del ha en liten kulle, som hette Fridskullen och som låg på herregårdens ägor, och vemhelst, som kom upp på den kullen, skulle vara hans. De blev de överens om, och Lasse Ryde släppte efter så mycket, att Skam kunde skriva under kontraktet. Sedan klämde han till igen, för att inte Skam skulle glömma, hur det kändes. Så släppte han honom, och han for ut genom skorstenen som en blix.

På morgonen gick Lasse Ryde till herremannen och talade om, att nu var det ingen fara längre att bo på herregården. När herremannen övertygat sig härom, fick Lasse Ryde hans dotter till äkta. Och de levde lyckligt och väl i många år.

Så en gång var Lasse Ryde ute och jagade, och hans hustru var med. Då fick de se en hare, som sprang upp mot Fridskullen, och Lasse Ryde följde efter utan att tänka sig för. När båda kommit ditupp, förvandlades haren till Skam, och han sade: "Nu är du min." - "Det är jag väl", svarade Lasse Ryde, "men får jag inte först gå ner och taga ~~XX~~ avsked av min hustru, som

sitter i vagnen?" - "Jo, det får du väl", sa Skam.

Lasse Ryde vände tillbaka till sin hustru och talade om för henne, vad som hänt. Hon blev mycket ledsen. "Men får jag göra med dig som jag vill", sa han, "så kanske vi ska kunna skrämma bort honom." Detta gick hon med på. Så tog han henne och bar henne med benen i vädret mot kullen. Skam frågade, vad det var för något, han kom med. "Det är skruven", svarade Lasse Ryde. "Nej, ska du ha den med, så ger jag mig iväg och kommer inte igen", ropade Skam förskräckt. Så försvann han och syntes aldrig mer.

Anm. Dessa båda sagor ha berättats för mig av fru Ester Gullander, född år 1890. Hon hade lärt dem av sin far, skomakare Adrian Lundén, som är bosatt i Listerby socken, Blekinge. Han hörde sagorna under sina läroår, då han i sällskap med ett gammalt original, "Elias i Piggesmåla", genomvandrade Långsjö, Vissefjärda och Ljuders socknar i Småland samt Elmeboda socken i Blekinge. Sedan år 1888 bor han emellertid i Listerby, och där har han under årens lopp flitigt berättat sina sagor m.m. för väntande kunder.

Den första av de här meddelade: Om kungen, som aldrig sade: "Det var lögn", får anses som en novellsaga. En liknande återfinnes under rubriken "Det var lögn" bland Bondessons

Svenska folksagor (sid. 110). Där är det emellertid prinsessan själv, som blir narrad att säga de ödesdigra orden. Momentet med havreagnarna förekommer även där liksom i Grimms sagor no. 112, "Der Dreschflegel vom Himmel". I den sistnämnda är det dock inte fråga om någon prinsessa eller något överlistande med ord. Talet om en växt, som räcker ända upp till himmelen, förekommer i Contes Populaires De Lorraine: no. LVI, Le Pois De Rome.

Den senare berättelsen, Lasse Ryde, torde få anses som en kombination av sägen och saga. Såväl sägnerna om de dödas julotta som berättelserna om hur Skam blir lurad äro ju allmänt bekanta. Ett exempel på de förra finna vi i Norske Huldre-eventyr, s. 64. I Bondessons förutnämnda sagor finnes en med namnet Knekt, no. 15. Skam blir där narrad och skrämmd på liknande sätt som omtalats i Lasse Ryde.

ACC. N:R M. 1951

I

VAD MOR ISAKSSON HADE ATT BERÄTTA.

"Hinn - jakta."

"Min mor upplevde något riktigt märkvärdigt en natt, hon. Det var några dagar före jul. Hon tjänade på herrgården, men hade fått vara hemma på kvällen före för att hjälpa sin mor. När hon på natten gick tillbaka igen, så hon skulle komma i tid till herrgården - de började tidigt att arbeta på den tiden - fick hon vid 1-tiden höra och se något, som hon aldrig skulle glömma.

Rätt som det var fick hon höra ett rysligt hundskall inne i skogen på ena sidan vägen, som hon gick på. Så fick hon se, hur hundarna kom ut ur skogen. Det var en hel mängd och stora och svarta var de. De sprang i en lång rad till bredds och tungorna hängde stora och röda ur munnen och det lyste ur halsen på dem och ögonen glyste som eld. Alldeles före hundarna red två rytta- re. Men länge fick hon inte se dem, för om en liten stund var de försvunna i skogen. Se, det var "hinn-jakta," det.

Det är allt flera än hon, som har sett den.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Avskrift.

ACC. NR M. 1951, s. 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Första maj brukade ungdomen tända eldar på backarna om kvällarna
och det gör de allt än i dag. Vid eldarna brukade de dansa och
roa sig, och sköt med bössor gjorde de också. En del brukade va-
ra utklädda till fula "majgubbar" till att roa de andra med.

Avskrift.

ACC. NR M. 1951, s. 22.

Första maj på kvällen tändas eldar. En del klär ut sig till "maj-
gubbar" och går omkring och skrämmer folk.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV